

Fri från oro

Fördjupning av Fredrik Brosché, lärare i själavård på FFG.

Under läsåret 2020-2021 uppmärksammar FFG på en rad olika sätt att det är 500 år sedan Martin Luther gav ut klassikern "Om en kristen människas frihet". Fördjupningsdelen i Hälsning belyser den kristna frihetstanken utifrån teologins olika discipliner. I detta nummer blir det från själavårdens bord då Fredrik Brosché, lärare i själavård på FFG, lyfter fram vad som gjorde Martin Luther orolig (och andra med honom) och fri från oro.

"Du har skapat oss till dig, och vårt hjärta är oroligt, tills det finner vila i dig."

Just de orden var skrivna längst fram i Björlanda kyrka på Hisingen över altaret där vi möter Herren. Jag läste dem ofta då jag under en tid firade gudstjänst där. Citatet är från världens mest kända självbiografi, *Bekännelser* (år 397) av kyrkofadern Augustinus (354–430). Det står redan på första sidan i boken och visar därmed hur viktigt det är. Han som senare får ärenamnet *doctor gratiae* anspelar på Jesu ord: "Kom till mig, alla ni som arbetar och är tyngda av bördor, så ska jag ge er vila. Ta på er mitt ok och lär av mig, för jag är mild och ödmjuk i hjärtat. Då ska ni finna ro (*requiem*) för era själar"; (Matt 11:28f.) Hos Augustinus återkommer samma latinska stam *quie*- två gånger: "*inquietum est cor nostrum donec requiescat in te*".

Augustinus oro

När Augustinus är en ung man, upplever han att hans hjärta är "oroligt". Han har ingen frid. Då börjar han läsa *juridik* för att bli advokat som sin pappa. Han märker dock att studierna inte stillar hans oro. Han känner sig fortfarande som en osalig ande. Därför vänder han sig till *filosofin* och söker intensivt i den dåtida filosofin. Han studerar epikuréer som tyckte att livets mening är att njuta. Augustinus prioriterar därför njutningar med kvinnor och sex. Han sammanbor med en kvinna i tolv år. Han läser även stoikernas skrifter

och försöker distansera sig från känslor och uppriordhet. Manikeismen verkar bättre, säger han sedan. Hans hjärta känner emellertid rotlösheten lika starkt som förut.

Slutligen möter Augustinus *kristendomen*. Först försöker han plocka russin i kakan och så kombinera filosofin och tron. Men då får han höra biskop *Ambrosius* i Milano predika. Intrycken av honom blir livsavgörande. Augustinus börjar förstå att Gud har skapat honom och kallat honom till vila i Gud. Han granskar den mycket omfattande antika utbildning han fått och behåller de tankar som stämmer med hans nya kristna bekännelse.

Under lång tid därefter är det svåraste för Augustinus att avstå det sexuella och bryta med sin älskarinna. Vid ett berömt tillfälle befinner han sig i en trädgård och hör en barnaröst säga: *Tag och läs!* Han slår upp Bibeln på måfå och får upp orden: "Låt oss föra en hövisk vandel såsom om dagen, icke med vilt leverne och dryckenskap, icke i otukt och lösaktighet, icke i kiv och avund. Ikläd er Herren Jesus Kristus, och ha inte omsorg om köttet, att onda begärelser därav uppväckas." (Rom 13:13f.) De orden går som en pil in i hans hjärta. *Gud* talar till honom. Han genomblixtras av sanningen! Ser livet på nytt sätt: Nu vill jag sluta hoppas bli fri genom egen viljestyrka. Jag längtar efter att söka *min Skapare och Herre* i stället för att jaga karriär och status i samhället. Här får hans oroliga hjärta "den frid som vi alla begära" (Einar Billing). Med friden upplever han också en *kristen människas frihet*.

Luthers oro

Låt oss ta ett stort steg framåt i kyrkohistorien! Den unge Luthers livsproblem ligger också i att hans "hjärta är oroligt". Därför bestämmer han sig för att, som Augustinus, söka Gud på allvar för att bli fri. Han väljer att gå in i den stränga klosterorden som särskilt bevarade traditionen från Augustinus – augustinereremiterna. Här läser han kyrkofaderns *Bekännelser* och många andra augustinska skrifter. Senare bekänner han att han näst Bibeln inte lärt sig så mycket av någon kristen teolog som av *doctor gratiae*.

Men klostret blir för broder Martin som att komma ur askan i elden. Nu rannsakar han än mer sitt samvete, upptäcker djupare synder och drabbas av insikten att också han omedvetet varit egenrättfärdig och räknat sig bland "de som inbillar sig uppfylla lagen genom rena och hyfsade laggärningar – såsom det ju gives borgerliga och mänskliga dygder – må på förhand ta för givet, att de ska bli frälsta" (67).

Han begriper då detta: Jag "vet, hur bristfällig jag är" eftersom jag grundligt insett det "genom de mångskiftande frestelser (*tentationibus*), som jagat mig" (51). Observera detta! Vi glömmer nämligen ofta att den *nödvändiga* bakgrunden för att förstå skriften *Om en kristen människas frihet* är en gnagande syndaoro, många anfäktelser och radikal självkänedom!

Nutidsmänniskans oro

Det existentiella problemet för många idag är att försöken att bygga upp en trygg självkänsla känns "som att skulptera i dimma" (Sivar Arnér). Att identiteten blivit alltmer vacklande i vårt moderna samhälle beror på att många *pendlar* mellan frihet och beroende, mellan gränslöshet och begränsning, mellan allmakt och vanmakt, mellan tillfällighet och varaktighet, mellan vila och kamp. När den självbild jag mödosamt skrapat ihop, plötsligt igen virvlar bort som torra löv i vinden, fylls jag av obehag, oro, rädsla, rastlöshet och diffus ångest.

Här känner nutidsmänniskan igen sig i Augustinus utsaga att "mitt hjärta är oroligt". Utmaningen för oss är att i förkunnelse och undervisning sätta ord på oron och förtydliga att det inte bara är en känsla utan Gud som söker dig just i din oro.

Det är bra att du känner ofrid! För ofriden är egentligen förutsättningen för friden och friheten. Kristus vill ge dig vila! Hör på honom i oro och

bekymmer! Hör att han sonat allt du brutit och segrat över orons alla makter! Tron är då den kontrastupplevelse och mening, som uppstår genom skillnaden mellan oro och frid, vilken gör dig *viss* om att Kristus är *din* frid. (Ef 2:14)

Fri från oro för att Kristus stigit ner i min och allas oro ("gåvan")

För både Augustinus och Luther öppnar Kristi inkarnation, försoning och uppståndelse fängelseporten och öppnar den kristna frihet som är paradiset redan nu på jorden. Kristus är först Guds stora oförskyllda *gåva* att lita på för alla kristna, sedan ska han vara vårt *föredöme*, lär Augustinus. Kristus som "gåva och exempel": Reformatorn övertar och använder ofta dessa två viktiga begrepp från kyrkofadern.

För att förstå hela det *första* huvudavsnittet i Luthers frihetstraktat (57–78) måste vi ha i minne att det handlar om att endast *Kristusgåvan* gör den kristne till "den friaste av alla människor" (56).

Kristus som gåva betyder att Gud stiger ner, blir människa för att lyfta upp människan. Jesus som har all makt i himmelen och på jorden kunde komma med legioner änglar, med glödande vrede och fruktansvärda straff över all världens synd och bortvändhet. Han är "herre över herrar alla" (Sv Ps 581:1). Men Gud väljer en helt annan strategi. Den Allsmäktige kommer på ett fullständigt oväntat sätt. Som ett litet barn i julnattens mörker. En som inte hotar. En som inte tvingar. En som bara litar på sanningens och kärlekens makt att vinna vårt hjärta. "För att du inte tog det gudomliga vet vi vem Gud är."

Då den *förste* Adam provas av själafienden faller han. Djävulen frestar sedan den *andre* Adam att göra detsamma. Han för upp Jesus på ett högt berg och visar honom "alla riken i världen". Då är det läge att komma med ett attraktivt förslag, en frestelse: "Jag skall ge dig all denna makt och härlighet", om du faller ner och tillber mig! Men Jesus motstår frestelsen och vrider rätt det som Adam vred fel.

Jag är mitt ibland er som er tjänare

Det finns bara en Tjänare. Sista kvällen tar Kristus av sig sin mantel och utför slavjobbet att tvätta lärjungarnas fötter. I Getsemane och på Golgata uppfyller han Jesajaprofetiorna om "Herrens *lidande* tjänare". Han axlar hela vår skuldbörda och dör vår död. Bara offret kan nämligen skapa något radikalt nytt i världshistorien och i våra liv. Tecknet på hans

Det andliga behöver inte göra dig opraktisk eller världsfrånvärd. Tvärtom! Kristusgåvan befriar dig från inplastningen och gör dig levande på nytt.

seger över allt ont är att han blev ”uppväckt för vår rättfärdiggörelses skull” (Rom 4:25).

Du kan känna dig ensam och övergiven, avskuren från all gemenskap. Du kan tänka att ingen bryr sig om dig i hela världen. Men en bär dig på sitt hjärta. En blick följer dig. Det är den uppståndne som sitter vid Guds högra sida. Det är din överstepräst som säger: Jag ber för dig!

Som en tjänare har Gud stigit ner för att lyfta upp oss (Luk 22:27). Så kan jag få vila. Här börjar din frihet i Kristus som är den enda verkliga friheten. Friheten är given – redan innan vi har lagt två strån i kors. Friheten finns som en andlig verklighet genom dopet och tron. Friheten blir min då jag får del av Kristi kropp och blod på knä i kommunionen.

Tron förenar dig med Ordet som är den uppståndne och levande Kristus

Hela hemligheten med den fantastiska andliga frihet Luther talar om ligger i att Ordet är Kristus och att förening med Ordet är en union med Kristus. Vi kan om Kristus och själen säga som Paulus (Ef 5:31f.) utifrån 1 Mos 2:24: ”de två ska bli ett kött”. Ty Kristus och församlingen, Kristus och själen – båda paren ska vi enligt reformatorn ta på fullaste allvar som en mystisk enhet i kraft av apostlaordets sanning (68).

Det gäller att tro på denna enhet! Tro vad som enligt Guds ord är lovat åt tron själv som dess osynliga besittning! Gud har nämligen knutit allt till trons mottagande av Kristusgåvan. ”Alltså skänker Guds löften, vad Guds bud fordrar, och de uppfyller, vad lagen bjuder”, understryker Luther (64).

Du befrias till att vara den du skapats till!

Då du i tro genom Kristus återvänder till Gudsroten kan de falska illusionerna falla som fjäll från dina ögon. Du behöver inte längre förgudliga något som bara hör till den här världen. ”Förutom på Gud tror jag inte på så värst mycket!” (Birger Norman) Det andliga behöver inte göra dig opraktisk eller världsfrånvärd. Tvärtom! Kristusgåvan befriar dig från inplastningen och gör dig levande på nytt. Vi behöver dessa ”oförklarliga” andliga processer för att vara kreativa, friska, hoppfulla och hålla stånd mot destruktiv själviskhet. Skulle du drabbas av ondskan finns det alltid en mening att vaska fram genom Kristus hos Gud.

Kristus för ditt hjärta till tillhörighet och vila i Gud. Både Augustinus och Luther betonar att du genom tron blir den avbild du skapats till. Du är en pusselbit i Guds stora pussel. När du upptäcker det, hittar du din plats i tillvaron. Heligheten är på väg tillbaka. Allt fler unga och gamla ser idag ”det uppdykande tillfället” för kristen tro (Paul Vitz). Kan du bara hitta denna Kristusrot, kan det bli ro i sinnet, även om det stormar runt omkring dig, i kropp, relationer, arbete och en global pandemi.

Nu sträcker sig Kristi närvaro och makt längre än någon människa ens kan ana. Ända in i evigheten. Med oändlig nåd. Och förblivande ro och vila.

Fri till att stiga ner i medmänniskans oro (“exemplet”)

Sedan Augustinus mediterat över rikedomen i Kristus som *gåva* övergår han till att betona Kristus som *exempel*.

Detsamma gör Luther i det *andra* huvudavsnittet i sin frihetstraktat (79–101). Här framställs Kristus som vårt föredöme. ”Ty den invärtes människan är likgestaltad med Gud och skapad till Guds avbild genom tron och är glad och förnöjd för Kristi skull, i vilken så stora förmåner finnas samlade för hennes räkning, varför ock hela hennes diktan och traktan går ut på detta enda att *med glädje och utan anspråk på lön tjäna Gud i fri kärlek*” (80).

Med rättfärdiggörelsen i ryggen ska vi höra och ta till oss förmaningarna till Kristusefterföljelse. På denna punkt kritiserar vi för att göra nåden ”billig”. Det ligger tyvärr något i detta! Alltför ofta blir det varken tid eller plats för dem, fastän vi väl vet att förmaningarna är en viktig del i nytestamentlig predikan och undervisning!

Gör som Gud och bli människa! Eftersom Gud stiger ner genom inkarnationen, försoningen och uppståndelsen för att lyfta upp dig, kan du inte annat än att stiga ner för att lyfta upp din nästa. ”Med er är det annorlunda: den störste bland er skall vara som den yngste, och den som är ledare skall vara som tjänaren.” (Luk 22:26)

Då du genom dopet och tron är förenad med Honom är du också förenad med alla som genom dopet och tron tillhör Herren. I honom rivs fördomarnas murar och rädslans förskansningar. Jag hittar mina bröder och systrar. Då kan du se och sjunga: ”Jag har en uppgift att fylla. Kristus har bruk för mig.” (Sv Ps 646)

För att tjäna

Vi har haft en pigdebatt i Sverige. Att tjäna är förnedrande, orättvist och ojämligt! Det hör inte hemma i ett modernt demokratiskt samhälle! Äkta ödmjukhet visar sig dock i att man inte intar en försvarsattityd vid konfrontationer med andra, därför att man antingen har något att bevisa eller något att försvara. Man är bara villig att lyssna helt. Äkta ödmjukhet visar sig också i att man anser varje människa värd att lyssna på, att man snarare vill förstå än fördöma, att man lever sig in i andras upplevelse av världen, lever sig in i deras sår och strider.

Fri från självskhetens knutna jag till att tjäna! Det är också en ofrånkomlig del av friheten. Fri från all oro genom överlåtelsen till Kristus – fri till att bli *a caring personality*.

Över ingången till diakonianstalten Samariterhemmet i Uppsala står orden ”För att tjäna”. Men alla kristna skulle vara diakoner med Den Store Diakonen Kristus som föredöme. Den som är för stor för att vara allas tjänare är för liten för Guds rike! Störst är den som tjänar mest.

Förbön är att stiga ner i nästans oro

Många har fäst sig vid Einar Billings ord i inledningen till *En liten bönbok* i Psalmboken 1937: ”Förbönen är en gåva, given åt alla som beder och särskilt åt dem som gärna vill bedja men har svårt att kunna det. Det är som i samma stund som vi uppriktigt beder för en annan, hela de heligas gemenskap började bedja för oss. / - - / De heligas gemenskap i vilken förbönen råder vet att dödsrikets portar ej skall bliva henne övermäktiga.”

Detta är verklig frihet då jag är både fri från oro och fri till att tjäna.

Risken är att man kallar dig för idiot

Författaren *Fjodor Dostojevskij* har skrivit romanen *Idioten*. I den skildrar han ett samhälle som är besatt av tankar på pengar, sex och makt. Det liknar vårt. Sedan berättar författaren om huvudpersonen *furst Myshkin*. Han är av hög börd: Furste! Idel ädel adel!

Men han har inget penningbegär alls, jagar inga sexuella erövringar eller maktpositioner. ”Han frågade ej efter prakt och rikedom, ej ens efter människors uppskattning utan endast efter sanningen”, skriver *Dostojevskij*. Han uppför sig så annorlunda att folk inte vet vad de skall tänka om honom. Eftersom han inte drivs av människors vanliga själviska motiv, drar folk slutsatsen, att han är en idiot. Därav romanens titel.

Läsaren börjar dock rikta frågan till sig själv: Vem är egentligen idiot? Är den verkliga dåren jag och de som styrs av girighet, sexuella begär och maktlystnad?

Bara detta är till slut att leva ett autentiskt liv

Leva ”genom *tron i Gud* och *genom kärleken i nästan*” – så sammanfattar Luther skriften om vår underbara frihet (101). Här kan den kristna människan verkligen instämma i biskop Tomas gamla frihetssång: ”Frihet är det bästa ting, som sökas kan all världen kring.”

Citaten i artikeln är hämtade från Martin Luther, *En kristen människas frihet*, (1520) svensk översättning av den latinska texten, gjord av Gustaf Norrman, 1917.